

EKONOMİ NE DURUMDA?

17 Şubat 2021

Yıldırım Koç

Herkes ekonomiyle ilgileniyor. Ekonomik kriz derinleştikçe iktisatçılık daha da önem kazandı. Türkiye’de dört tür iktisatçı vardır.

KAHVE İKTİSATÇILARI

Bu aralar kahveler açık değil; ancak eskiden her kahvede (özellikle emekliler arasında) kendini ekonominin her alanında uzman kabul eden çok sayıda amatör “iktisatçı” bulunurdu. Ekonomiyle ilgili bir konu açıldığında, herkesin söylenecek bir sözü olurdu. Benim en dikkatimi çekenler de, “sallandıracaksın üç kişiyi meydana, bak ekonomi nasıl düzeler” değerlendirmesini yapanlardı. Ben bu kesime “kahve iktisatçıları” diyorum.

HAYAT MEKTEBİNDEN MEZUN İKTİSATÇILAR

İkinci tür iktisatçılar, hayatın zorluklarını yaşaya yaşaya ekonomideki gelişmeleri anlamaya çalışanlardır. Sınırlı olanaklarla evin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan ev kadınları, bu alanın ustalarıdır. TÜİK’in açıkladığı enflasyon oranları doğru mudur? Enflasyon oranı yükseldiğinde ne yapmalı? Hangi ürünler nerelerde ucuzdur? Bunlara başka sorular da ekleyebilirsiniz. İnsanlarımız bu konuları yakından izler ve gerçekten birçok durumda meslekten iktisatçılardan daha gerçekçidirler. Yıllar önce büyük bir bankanın önemli bir şubesinin müdürü arkadaşım. Bir gün bir iktisat profesörü ile ev kadını eşi kendisini ziyaret etmişler. Bir miktar paraları varmış. Nasıl değerlendirebileceklerini görüşmek istemişler. İktisat profesörü bey, dünyadaki ekonomik gelişmelerden başlayarak Türkiye’ye gelmiş; gelişmelere ilişkin bazı değerlendirmeler yaptıktan sonra kendi önerisini söylemiş. Ev kadını eşi ise öyle ayrıntılı analizler yapmadan gözlemleri temelinde kendi önerisini anlatmış. Arkadaşım banka müdürü, ev kadınının önerisini desteklemiş ve parayı o biçimde değerlendirmişler. Ev kadını haklı çıkmış.

İKTİSADİ FAALİYETİ YÖNETENLER

Üçüncü tür iktisatçılar işletme yöneticileri, bankacılar, döviz bürolarının sahipleri, Tahtakale esnafı, altın borsasıyla ilgilenenler, hisse senetleri piyasasını yakından izleyenler, ekonomi kanallarının sürekli takipçileri gibi kişilerdir. Bu kişiler eğer bir de meslekten iktisatçı iseler, değerlendirmeleri ve öngörülerini daha gerçekçidir ve doğrudur. Ekonomide özellikle kısa vadeli gelişmeleri kavramada benim en çok güvendiğim kaynak bu kişilerdir.

MESLEKTEN İKTİSATÇILAR

Dördüncü tür iktisatçı, benim gibilerdir, yalnızca meslekten iktisatçı olanlardır. Ben meslekten 48 yıllık iktisatçıyım. Benim gibiler gerçek ekonomi dünyasının dışındadır; ancak ülke ve dünya ölçeğinde belirli yayınları ve verileri izleyerek, genellikle orta ve hatta uzun vadede geçerli olabilen bazı tahminlerde bulunabilirler. Uluslararası ve ülke içi siyasal gelişmeleri yakından izleyenlerin beklentilerinin gerçekleşme olasılığı daha yüksektir. Ancak yine de dikkat çektikleri bazı noktalar, gelişmelerin izlenebilmesi açısından yararlı olabilir.

İkinci, üçüncü ve dördüncü tür iktisatçılar ara sıra sohbet edebilseler, gelişmeler daha doğru tahmin edilebilir.

EKONOMİK GELİŞMELERİ İZLEMEDE KULLANILABİLEN KAYNAKLAR

Ben ekonomideki gelişmeleri izlemeye çalışırken bazı uluslararası kaynaklara, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı’nın (eski Devlet Planlama Teşkilatı) haftalık raporlarına, Hazine ve Maliye

Bakanlığı'nın her ayın 15'inde yayımlanan merkezi yönetim bütçe gerçekleşme raporlarına, Merkez Bankası'nın ödemeler dengesi ve döviz rezervi istatistiklerine, TÜİK'in bazı yayınlarına ve bazı başka raporlara bakıyorum. Bunlardan hareketle yapılan değerlendirmeler, ancak gerçek yaşamın içinde olan kişilerle birlikte tartışıldığında daha sağlıklı olabiliyor.

İŞLER PEK İYİ GİTMİYOR

Son günlerde yayımlanan iki veri, ekonomide işlerin iyice kötülediğini gösteriyor.

Merkezi yönetim bütçesi (en genelinde devlet bütçesi gibi düşünülebilir) 2020 yılında 172,7 milyar lira açık verdi. 2019 yılının bütçe açığı ise 123,7 milyar liraydı.

2020 yılının Ocak ayında merkezi yönetim bütçesi 21,5 milyar lira FAZLA vermişti. 2021 yılı Ocak ayında ise 24,2 milyar lira AÇIK verdi. 2021 yılı için öngörülen bütçe açığı 245,0 milyar lira. Ocak ayında bu kadar yüksek bir bütçe açığı, önümüzdeki aylarda kamu harcamalarında ciddi sorunlar yaşanacağıının işareti. Bu yıl kamu kesiminde 500-600 bin işçinin toplu iş sözleşme görüşmeleri var. Merkezi yönetim bütçe açığının geçmiş dönemlerdekinden ve öngörülenden epeyce daha fazla olacağıa benzemesi, bu toplu sözleşme görüşmelerinde önemli sorunlar yaşanacağıının habercisi. Ayrıca, 2018 yılı Nisan ayında kadroya geçirilen ve ancak üç yıla yakın bir süredir ciddi biçimde mağdur edilen taşeron işçilerinin haklı talepleri, bu sorunu daha da büyütecek.

Kamu kesiminde örgütlü sendikalar ve işçiler, 2021 yılında nelerifae karşılaşacaklarını bir parça görebilmek için, her ayın 15'inde yayımlanan merkezi yönetim bütçe gerçekleşme raporlarını izlemelidir.

Bu aralar yayımlanan ikinci veri, ödemeler dengesine ilişkin.

Ödemeler dengesi içinde önemli bir kalem, "cari işlemler dengesi"dir. Ülkemiz ne kadar döviz kazanıyor, ne kadar döviz harcıyor. Cari işlemler dengeniz fazla veriyorsa, döviz kazancınız fazladır ve döviz rezervleriniz artar. Cari işlemler dengeniz açık veriyorsa, döviz kazancınızı artırmanız gerekir. Bunun yollarından biri paranızın değerini düşürmektir, diğerü ülke içindeki faiz oranlarını artırarak ülkeye döviz girmesini sağlamaktır.

Türkiye'nin 2019 yılında cari işlemler dengesi fazla verdi. Devletimizin verilerine göre, 2019 yılı cari işlemler dengesi 6,9 milyar Dolar FAZLA vermişti. 2020 yılında ise cari işlemler dengesi 36,7 milyar dolar AÇIK verdi. Bugünlerde döviz fiyatları düştü; Türk Lirası değer kazandı. Ancak bunun nedeni, ülkede uygulanan yüksek faiz düzeyidir. Bu yüksek faizden yararlanmak için ülkeye gelen sıcak para, siyasi gelişmelere ve/veya başka nedenlere bağlı olarak ülkeden ayrıldığında, döviz fiyatlarını kontrol altında tutmak pek mümkün olmayacaktır. Ayrıca yüksek faiz, hem tüketici kredilerine olan talebi, hem de yatırımcıların yatırım yapma eğilimini zayıflatarak işsizliği artıracak, başka sorunlara da yol açacaktır.

Özetle; işler pek iyi gözüküyor. Diđer verilere bakıldığında da, döviz fiyatlarındaki düşüşün ekonomide ciddi bir iyiyeye gidış anlamına gelmediğini görebiliyorsunuz.